

Foredrag i Oslo Militære Samfund Mandag 8. oktober 2007

Kontreadmiral Jan Eirik Finseth Generalinspektør for Sjøforsvaret

Foto: Stig Morten Karlsen, Oslo Militære Samfund

”Status og utfordringer i Sjøforsvaret”

Deres kongelige høyhet, Forsvarssjef,
Formann, kjære forsvarsvenner

Innledning

Jeg vil først få takke for invitasjonen om å komme hit til Oslo Militære Samfund for gi en kort orientering om Sjøforsvarets utvikling.

Det er nå litt over ett år siden Sjøforsvarets nye organisasjon ble etablert.

Omorganiseringen – kjent som prosjekt Neptun – som ble iverksatt for 3 år siden, har så langt vært vellykket. Vi har styrket den operative evnen, og igjen satt hovedfokuset på vår primærvirksomhet som er maritim krigføring.

Omorganiseringen av Sjøforsvaret kom på et riktig tidspunkt. Vi har kvittet oss med store mengder bygningsmasse, lagt ned baser og sentralisert støttevirksomheten. Vi opererer i dag kun en hovedbase og tre mindre støttepunkt. Alt av infrastruktur er tilpasset dagens Sjøforsvar.

Med utgangspunkt i gjeldende langtidsproposisjon vil Sjøforsvarets oppgaver og struktur være tilpasset våre fremtidige utfordringer. Fra 2011 vil vi ha et komplementært sjøforsvar med en av Europas mest moderne mariner og en svært moderne Kystvakt. Vi vil ha organisk logistikk som gjør oss i stand til å operere som egen maritim styrke nasjonalt og

internasjonalt. Kvantiteten, antall fartøyer og avdelinger, er redusert nettopp for å tilpasse de ressursrammer Forsvaret har fått tildelt.

Foredraget i kveld har tittelen *"Status og utfordringer i Sjøforsvaret"*. Med lanseringen av Forsvarsstudien 07 rett rundt hjørnet, kunne det vært fristende å foregripe begivenhetene, men det skal vi vente med til den 5. november. Jeg antar de fleste her i salen har fått med seg de spekulasjonene som har versert i media den siste tiden, men jeg kommer verken til å bekrefte eller avkrefte noe av det her i kveld.

Forsvarsstudien offentliggjøres altså den 5. november, og vil sammen med innstillingen fra Regjeringens forsvarspolitiske utvalg danne grunnlaget for neste langtidsproposisjon som vil være ferdigbehandlet politisk våren 2008.

Inntil den foreligger forholder Sjøforsvaret seg til de oppdrag Forsvarssjefen har gitt oss. Oppdrag som er basert på gjeldende langtidsproposisjon.

Grunnlaget

Jeg vil innledningsvis bruke noen minutter på å beskrive selve grunnlaget for den maritime strukturen vi er i ferd med å anskaffe. I en verden i stadig endring og hvor politiske prioriteringer og fokus endres med relativ høy frekvens, har Sjøforsvaret over tid klart å omstille seg og innrettet sin virksomhet mot dagens og morgendagens oppgaver. Dette bekrefter vi daglig gjennom de operasjoner vi deltar i og de havområdene vi patruljerer.

Samtidig utfordres vi fra et samfunn som stiller stadig høyere krav til oss som organisasjon og arbeidsgiver. Dette er vi nødt til å ta inn over oss, enten det gjelder krav til familieliv eller sikkerhetsforskrifter om bord på våre fartøyer. Skal Sjøforsvaret være en seriøs maritim aktør og samtidig en attraktiv arbeidsplass, må vi innrette oss etter samfunnet for øvrig. Her utfordres vi daglig.

Det sikkerhetspolitiske bildet endres, og i dette bildet er Norge, kanskje mer enn før, avhengig av et tilstrekkelig Sjøforsvar. Et Sjøforsvar med evne til å løse de utfordringene nasjonen til daglig blir stilt overfor. Samtidig skal vi være i stand til å løse kriser og slåss dersom det blir nødvendig.

Nordområdene

Vårt næringsgrunnlag finnes i havet. Her ligger vår velferd og her ligger vår fremtid.

På havet, i havet og på havbunnen skapes over halvparten av Norges verdier. Olje og gass, fiskeri og sjøfart utgjør nå omlag 30% av verdiskapningen i landet, og mer en 50% av den totale eksportverdien. Bortimot 100% av norsk eksport og import skjer på kjøll eller gjennom rør på havbunnen.

Petroleumsutvinningen i Nordsjøen, som startet på slutten av 60-tallet, har gjort Norge til verdens rikeste nasjon. Vi produserer i dag 4% av verdens olje, og vel 20% av all gass til Europa går gjennom norske rørledninger.

Samtidig skjer det nå en enorm utvikling og satsning i nord. Snøhvitfeltet settes i produksjon i løpet av året. Dette blir starten på et nytt norsk petroleumseventyr som vi ennå ikke aner rekkevidden av.

Ekspertene mener at i størrelsesordenen $\frac{1}{4}$ av verdens uoppdagede lagre av fossile energiskilder finnes i nord, og med en forventet økning av energibehovet i verden på 40% frem mot 2030, gjør dette Nordområdet til et strategisk viktig område for nasjoner også uten direkte geografisk tilknytning til vårt nærområde.

Nordområdene er ikke lenger et strategisk skjæringspunkt mellom to supermakter slik tilfellet var under Den Kalde Krigen. Fokuset er nå energi.

Nordområdene har endret karakter til å bli et område for utvinning av strategiske ressurser, et område med høy global strategisk verdi.

Området er politisk stabilt og representerer en forutsigbarhet og sikkerhet i forhold til leveranse av olje og gass. I 2020 er det forventet at 50% av den globale oljeproduksjonen vil komme fra såkalte "usikre" leverandører.

Tidligere statsminister i Storbritannia, Tony Blair, uttalte i fjor høst at energisikkerhet utgjør en stadig større del av et lands strategiske interesse.

Faktum er at energi som virkemiddel i konflikter eller i mellomstatlige uoverensstemmelser vil kunne få en større betydning enn det militære styrker og våpenarsenal hadde under den Kalde krigen.

De siste måneders aktivitet og fokus i nord understreker dette. Det hele begynte med Russlands flaggplanting under isen på nordpolen. Dette pr-stuntet ble lunkent mottatt av andre nasjoner, ikke minst i Canada, hvor statsministeren var raskt ute og proklamerte sin nasjons intensjoner i nord.

Canada gjennomførte noe senere en større militærøvelse mellom kysten av Canada og Grønland. Samtidig offentliggjorde landet planer om en vesentlig forsterkning av sin flåte med arktiske patruljefartøyer.

På samme tid sendte Danmark en stor ekspedisjon forskere til nordpolen for å kunne påvise at kontinentalsokkelen på Grønland er direkte forbundet med nordpolen, et syn de ikke er alene om å ha. USA, Canada og Russland hevder tilsvarende. I 2014 vil FN ta stilling til eventuelt hvem som kan hevde denne retten.

Av andre nasjoner er både Tyskland, Frankrike, Storbritannia, Italia, Japan, Sør-Korea, Kina og India alle sterkt involvert i forskning og utvikling i arktiske strøk.

Den siste tiden har vi også vært vitne til en russisk opptrapping av militær aktivitet i nord. Vi må tilbake flere år for å finne noe tilsvarende.

Det er ikke noen ny kald krig eller nedskalert versjon av kald krig vi ser utvikle seg i nord. Slik jeg leser bildet har dette å gjøre med framtidige muligheter og især utnyttelse av strategiske ressurser i nordområdene. Det er altså de strategiske ressurser, det globale behov for disse – og derav den globale interesse og fokus rundt nordområdene som får de nasjoner som grenser mot arktisk til å vise og demonstrere sin rett og sine interesser.

La meg også tilføye tre punkter for på en måte å dokumentere det jeg sier:

- Det russiske forsvarsbudsjett er om lag 10% av det amerikanske.
- Norge har et godt forhold til Russland. Dette forholdet og samarbeidet blir stadig bredere og dypere.

- Russland og Norge, for øvrig også de andre nasjoner som grenser mot arktisk – mot nordpolen -, har felles interesser for stabilitet og ro i området.

Det er ikke min oppgave å trekke slutninger i noen som helst retning, men det er et faktum at fokuset i nord er stort, og det øker. Dette krever ro, stabilitet og samarbeid i nord. La meg også få tilføye at militære styrker må brukes med den største tilbakeholdenhet og største forsiktighet i ressursforvaltningen.

Vi har i dag ingen definert trussel, men en bevissthet om langsiktige trender er avgjørende for vår evne til å møte de utfordringer fremtiden kan bringe. Norske havområder, og nordområdene spesielt er viet stor oppmerksomhet fra andre aktører. Det er mange nasjoner som flagger interesser i disse områdene, og dersom ikke vi er i stand til å ivareta våre forpliktelser – så vil andre gjøre det.

Uavklarte grenseforhold og manglende internasjonal anerkjennelse av norske krav kan i fremtiden skape en potensiell konflikt. Det å være tilstede skaper folkerett, skaper grunnlag for en trygg og sikker forvaltning og ikke minst grunnlaget for nasjonens, for Norges, disposisjonsrett over våre enorme strategiske ressurser. Sjø og luftstyrker har den egenskapen som skal til for å løse opp i floker og episoder av slik art. De settes inn for å løse episoden og trekkes raskt ut for å deeskalere.

I løpet av de neste 10 til 20 år vil vi altså se en tiltagende økning av aktivitet i nord. Klimaendringer og et økende energibehov spiller inn når kappløpet om nord for alvor begynner. Åpning av nye sjøruter gjennom nordvest- og nordøst passasjen vil i tillegg til strategiske ressurser øke de militære utfordringene i nord.

Forpliktelser og oppgaver

Som nasjon er det vårt ansvar å ta konsekvensene av dette. Dette betyr å ivareta forpliktelser, være tilstede og vise at vi akter å holde orden i eget hus og i eget ansvarsområde. Dette skal vi gjøre i nært samarbeid med våre naboer. Vi skal skape trygghet og vi skal skape tillit.

Vi kan derfor ikke tillate oss å skape huller i den maritime strukturen. Det norske Sjøforsvaret må kunne håndtere maritim krigføring i hele sin bredde. Dersom noen velger å utfordre Norges suverenitet og suverene rettigheter vil de møte tilsvar i flere dimensjoner, under vann, på overflaten og i luften. Et av kjennetegnene ved det nye norske sjøforsvaret er at vi beholder denne helheten.

Noen av Sjøforsvarets viktigste oppgaver vil i fremtiden være å sikre våre enorme petroleumsressurser og bidra til at kvoteavtaler overholdes. Sjøforsvaret skal bidra til å sikre nasjonens fremtidige velferd og velstand, og det skal vi gjøre med et sjøforsvar som er skreddersydd og klar for oppgaven.

I tillegg skal vi delta sammen med våre allierte venner i operasjoner utenfor våre egne farvann. Internasjonale operasjoner vil også i fremtiden utgjøre en viktig del av Sjøforsvarets aktivitet. Våre MTBer avsluttet i mai et svært vellykket oppdrag utenfor kysten av Libanon. Vi bidrar med et observasjonslag og andre spesialiserte enheter fra Marinens jegervåpen som en del av det norske militære bidraget i Afghanistan. Vi har årlig en ubåt på patrulje for NATO i Middelhavet, og er fast oppsatt med en minerydder i NATOs stående minerydderstyrke (SNMCMG1).

Vårt fremtidige Sjøforsvar skal evne og håndtere en rekke utfordringer både hjemme og ute. Vi er i ferd med å anskaffe svært moderne fartøyer til både Kystvakten og Marinen, samtidig som vi oppgraderer og fornyer de fartøyene vi har.

Utvikling i Marinen

KNM Narvik ble som siste gjenværende fregatt av Oslo-klassen tatt ut av strukturen den 12. juni i år. Våre siste 6 Hauk-klasse MTBer fases gradvis ut frem mot neste sommer. Vi har allerede mottatt KNM Fridtjof Nansen og KNM Roald Amundsen og venter på de tre siste – Otto Sverdrup, Helge Ingstad og Thor Heyerdahl. Vår første Skjold-klasse MTB eller kystkorvett er ventet om kort tid, og samtlige seks fartøyer forventes å være på plass i Bergen innen 2 år.

Fridtjof Nansen- og Skjold-klassen vil tilføre Forsvaret og Sjøforsvaret kapasiteter med en helt annen dimensjon enn det vi har hatt til nå. Begge fartøysklasser vil bli utstyrt med NSM, et langtrekkende sjømålsmissil utviklet av Kongsberg, med kapasiteter langt utover det som finnes på verdensmarkedet i dag. Sjøforsvaret har kontraktfestet kjøp av NSM, og fra 2010 er det forventet at våpenet er om bord på våre to nye fartøysklasser.

NSM er unikt ved at det kan fly lavt over land og gjenkjenne mål i umiddelbar nærhet av land. NSM er et passivt missil som avgir svært liten signatur. Sammenlignet med tilsvarende vestlige missiler er det lite, og følgelig også svært vanskelig å oppdage.

Våre nye fregatter er i tillegg utstyrt med ESSM (Evolved sea sparrow missile) missilsystem. ESSM systemet er et punkt-forsvarssystem som har som oppgave å være luftvern for eget og omkringliggende fartøyer. Sammen med en meget effektiv luftvarslingsradar utgjør ESSM et meget godt luftvern for våre nye fregatter. ESSM systemet ble testet med stor suksess utenfor kysten av California i juni i år. KNM Fridtjof Nansen skjøt 6 missiler. Samtlige missiler traff, men det var først og fremst kompleksiteten i skuddene og målprofilene som imponerte. Dette viser ikke bare at Fridtjof Nansen-klassen er et svært moderne og avansert kampsystem. Det viser også at kompetansen og kvaliteten på personellet om bord er på et meget høyt nivå, og at omstillingen fra Oslo- til Fridtjof Nansen-klassen så langt har vært vellykket.

Om noen år vil fregattene bli bestykket med langtrekkende luftvern. Markedet sonderes, og planarbeidet er allerede iverksatt.

Missilskytingen i USA utgjør bare en liten del av det totale testprogrammet de nye fregattene må gjennom før de settes inn i operativ tjeneste. Dette vil være hverdagen for både Fridtjof Nansen- og Skjold besetningene i en del år fremover.

Selv om fartøyene er overtatt og seiler i norske farvann, vil operativiteten være begrenset, og det er viktig å merke seg at Sjøforsvaret fram mot 2011 vil ha en svært redusert evne til under- og overvannskrigføring.

Innfasingen av Fridtjof Nansen- og Skjold-klassen har foregått parallelt med utfasingen av Oslo- og Hauk-klassen. Dette er det selvfølgelig knyttet en rekke utfordringer til, ikke minst på personell- og kompetansesiden.

Våre to nye fartøysklasser representerer en ny generasjon krigsfartøy. Størrelse, rekkevidde og ytelse gjør disse fartøyene svært forskjellig fra sine forgjengere. Fridtjof Nansen og Skjold er teknologisk meget avanserte plattformer.

NH90 helikoptrene vil i tillegg tilføre Sjøforsvaret en ny dimensjon innenfor maritim krigføring. Bruk av helikoptre som fremskutt sensor og våpenleverandør vil forandre måten fregattene opererer på.

Fartøyenes kompleksitet gjenspeiles ikke minst i omfanget av kursing og opplæring som besetningen må gjennomføre. Kursrekker på opptil 2 år er vanlig for å kunne operere de mest avanserte systemene om bord.

For å sette disse fartøyene i operativ drift, er det viktig at det holdes et høyt fokus under hele innfasingsperioden. Innfasingen av våre nye kampfartøyer har derfor høyeste prioritet. Det er også det området som vil være mest skadelidende dersom aktivitet reduseres eller utsettes.

Det er derfor viktig at vi unngår ytterligere forsinkelser i leveransene fra verftene i Ferrol og Mandal. Det er ingen hemmelighet at det til nå har vært tidvis store forsinkelser, med de følgende det har fått.

ULA-klassen vil fra neste år være marinens eldste fartøyer. KNM Ula heiste kommando for litt over 18 år siden, og vil uten oppgraderinger ha en begrenset levetid. Slik fartøyene er i dag og med de planer som eksisterer for videre modernisering, vil ULA-klassen være operativ til omkring år 2020. Dersom vi ser bort fra vårt naboland Danmark, er konvensjonelle ubåter en kapasitet det satses på i andre lands marinere. Tidligere var det stort sett de større nasjonene som hadde økonomi og kompetanse til å anskaffe ubåter. I dag er det hele 40 nasjoner som har eller er i ferd med å anskaffe seg denne kapasiteten.

Ubåtene utgjør en viktig strategisk ressurs, og har vært en nødvendig kapasitet for Norge gjennom hele den kalde krigen og frem til i dag. Vår deltagelse i NATO oppdraget Active Endeavour har tydelig vist hvilket fortrinn en ubåt har som plattform for overvåking og informasjonsinnhenting.

La meg kort nevne litt om det nye ubåt redningskonseptet som vi utvikler i samarbeid med Frankrike og England. Systemet skal kunne hente ut ubåtpersonell fra en forulykket ubåt som ligger på havbunnen. Deler av systemet ble i sommer testet ut på KV Harstad i skotske farvann. Det komplette system skal testes ut i slutten av denne måneden i Norge. Når redningssystemet blir operativt skal det i utgangspunktet opereres fra KV Harstad og de nye kystvaktfartøyene av Barentshav klassen.

Marinens logistikkvåpen utgjorde en betydelig støtte til MTBene under oppdraget i Libanon tidligere i år (UNIFIL II). KNM Valkyrien bistod fartøyene på sjøen, mens et større logistikelement var etablert på land og ledet av Sjøforsvaret, med god støtte fra Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO).

Marinens Logistikkvåpen ble etablert for halvannet år siden, og fikk således en utfordrende start. Det nye våpenet består av fartøyene KNM Valkyrien og KNM Tyr og tidligere flotiljeinndelte støttefunksjoner, og skal yte enhetlig og kontinuerlig logistikkstøtte til marinens kampheter. Avdelingen skal i tillegg støtte Kystvakten ved behov.

En velfungerende logistikk er helt avgjørende for å lykkes i fred og krig. Vi har en arv hvor fokuset har vært baseorientert logistikk. I fremtiden skal Sjøforsvaret bringe logistikken med seg på kjøll, og således i størst mulig grad være uavhengig av landbasert infrastruktur.

Sjøforsvarets fremtidige struktur må være forberedt på et stadig større internasjonalt engasjement. Nye strukturelementer må følgelig kunne operere effektivt i både arktiske og tropiske områder, så vel som kystnært og i åpent hav. I tillegg kommer NATOs krav til organisk logistikk for maritime styrker.

Sjøforsvarets evne til mobil understøttelse av fartøyer og avdelinger er i dag begrenset. Det er for en stund tilbake etablert et prosjekt som skal føre fram til anskaffelse av logistikkfartøyer. Reduksjon av baser og stasjoner i Sjøforsvaret forutsatte logistikk på kjøp, det er det vi nå er i ferd med å etablere. Behovet er to fartøyer, et større og et mindre.

Våre seks mineryddere har passert 10 år, og vil de nærmeste årene gå gjennom en rekke større oppgraderinger. Fartøyene skal blant annet få nye sonarer og nytt kommando/kontroll system. Fartøyene er fortsatt blant de mest moderne og effektive minefartøy i verden, og er også den fartøysklassen i Sjøforsvaret som hyppigst har deltatt i NATOs stående maritime styrker.

Siden 1997 har minevåpenet vært sterkt delaktig i oppbyggingen av den baltiske sammensatte minestyrken BALTRON. Minevåpenet har en stor del av æren for den positive utviklingen som har vært i de baltiske lands mariner innenfor minekrigføring.

Ved flere anledninger har minevåpenet markert seg meget positivt i internasjonal sammenheng, og vist for våre allierte at vi er i fremste rekke. Det er derfor ikke overraskende at minevåpenets treningssenter har fått en forespørsel om å undervise ved minekrigsskolen Eguermin i Belgia. Dette er hovedsetet for minekrigsekspertisen i NATO, og således en stor anerkjennelse til det norske minemiljøet.

Marinens jegervåpen er Sjøforsvarets avdeling for maritime spesial- og spesielle operasjoner. Avdelingen ble opprettet for vel ett år siden, og består av *Marinejegerkommandoen, Minedykkerkommandoen, Kystjegerkommandoen* og *Taktisk båtskvadron*.

Sammenslåingen har vært nødvendig for å kunne løse fremtidige oppdrag. Kompleksiteten i oppdragene blir stadig større og mer omfattende, og et godt samvirke mellom operatører og specialsoldater på forskjellige nivå er avgjørende for å lykkes. Dette er den eneste ressursen vi har for å innhente etterretninger langs kysten og klarere og legge forholdene til rette for å sette inn våre marinefartøy, jagerfly eller våpen med lang rekkevidde.

Marinens jegervåpen er den avdelingen i Sjøforsvaret med høyest andel avdelingsbefal. Rotasjonen innad i avdelingen er vesentlig lavere enn om bord på fartøyene. Dette gir seg utslag i et høyt kompetansenivå og en solid kontinuitet fra laveste til høyeste nivå. Marinens jegervåpen er en vervet avdeling. Hvert år gjennomgår vernepliktige et seleksjons- og treningsprogram i egne treningsvinger eller treningsavdelinger.

Jegervåpenets avdelinger har siden slutten av 90-tallet vært deployert mer eller mindre kontinuerlig, og har ved flere anledninger vært i strid.

Utviklingen i Kystvakten

Kystvakten seiler i dag 18 fartøyer. Akkurat som marinen, er også Kystvakten gjenstand for en omfattende modernisering. Oppgaveporteføljen til Kystvakten har økt gradvis de siste 10 årene, og det har derfor blitt behov for å tilpasse våre nye kystvaktfartøy til disse oppgavene. Fartøyene håndterer i dag alt fra oljevern- og slepebåtberedskap, søk og

redningsoppdrag til kriminalitetsbekjempelse. Kystvakten vil prioritere kvalitet og evne til å løse flere typer oppgaver på bekostning av antall kystvaktfartøyer. Nornen-klassen er et godt eksempel på fremtidens kystvaktfartøy. Fartøyet har stor aksjonsradius og vil operere langs hele norskekysten. Det fjerde av totalt 5 slike fartøyer ble nylig overtatt av Kystvakten. Det siste overtas om noen uker.

I tillegg bygges det tre nye fartøyer av Barentshav-klassen i Romania. Disse, som alle skal inngå i den ytre kystvakten, er også bygd for å kunne håndtere en rekke ulike oppgaver i tillegg til fiskerioppsyn. Fartøyene vil være klare til overtagelse om vel ett år.

Jeg har blitt stilt spørsmål vedrørende reduksjonen i antall kystvaktfartøyer. Vil evnen til myndighetsutøvelse og tilstedeværelse bli svekket ved at vi reduserer antall fartøyer?

Svaret på dette spørsmålet er nei.

Kystvakten vil som fregattvåpenet få NH90 helikoptre om bord på sine fire største fartøyer. Disse har en vesentlig større aksjonsradius enn Lynx helikoptrene, og er i tillegg utstyrt for å kunne operere under røffere forhold. Nornen-klassen får en tilsvarende økt rekkevidde med sine hurtiggående patruljebåter. Kapasiteten kan på mange måter sammenlignes med et helikopter.

Jeg er helt trygg på at den Kystvakten vi er i ferd med etablere, vil bli den beste og mest effektive kystvakt vi noensinne har hatt. Kystvakten vil kunne utføre oppgaver utover de vi i dag løser. Her kan nevnes berging og slep av fartøyer som frakter farlig last langs vår kyst.

Treningssentrene

En av hovedhensiktene med omorganiseringen som ble gjennomført i Sjøforsvaret fra 2005 til 2006 var å kraftsamle kompetansen i de ulike våpen, etter modell fra ubåtvåpenet. Dette ble gjort ved å etablere treningssentre for hvert enkelt våpen.

I praksis ble store deler av KNM Tordenskiold overført til de forskjellige treningssentrene. KNM Tordenskiold sitter i dag igjen med utdanning innen fellesområdene – som f.eks samband – mens de typespesifikke områdene – som minekrig og antiluftvern – er overført til treningssentrene – i dette tilfellet minevåpenet og fregattvåpenet.

De nye treningssentrene har vært i drift i litt over ett år. Denne måten å organisere seg på har så langt vist seg å fungere svært bra. Hovedoppgavene til treningssentrene er funksjonsrettet utdanning, dvs fagutdanning som retter seg mot en konkret stilling om bord eller ved avdeling; f.eks 1. maskinist på ubåt eller skarpskytter i Marinens jegervåpen. Treningssentrene er også ansvarlige for sikkerhetsstyring, mønstring og kontroll innen krigføringsområdene. En viktig oppgave er også rollen som ”den 6. besetning”, det vil si å utgjøre en redundans for operative fartøyer og avdelinger. Ved vakanser har denne funksjonen vist seg svært nyttig. Ved at de ansatte fra tid til annen fyller funksjoner om bord, opprettholdes i tillegg et høyt operativt kompetansenivå ved treningssentrene.

MTB- og fregattvåpenets treningssentre spiller for øyeblikket en avgjørende rolle i oppbyggingen av de nye besetningene til Skjold- og Fridtjof Nansen-klassen. De mest erfarne om bord går inn som instruktører ved treningssentrene. Slik tilføres våpnene gradvis ny kompetanse. Dette gir i tillegg våpensjefene stor fleksibilitet til å disponere personell etter sitt behov, og bidrar til en mer helhetlig og forutsigbar drift.

Med et stadig mindre Sjøforsvar øker viktigheten av et tett og nært samarbeid. Vi har alltid vært dyktige til å samarbeide med våre gode allierte venner. På tvers av våpnene i Sjøforsvaret har samarbeidet derimot gått mer langsomt. Jeg er derfor svært tilfreds med at treningssentrene nå har formalisert et tett og nært samarbeid som går på tvers av de ulike våpen. Samarbeidet involverer selvsagt også KNM Tordenskiold, Sjøkrigsskolen, befalsskolen og forsvarets kompetansesenter for kommando, kontroll og informasjonssystemer.

Mellom de forskjellige våpen omfatter samarbeidet koordinering av kursvirksomhet og synkroniserte oppøvinger. Denne type samarbeid skaper synergi og stimulerer til gjensidig utvikling.

Mellom de forskjellige utdanningsinstitusjonene i Kysteskadren og Sjøforsvarets skoler er det igangsatt et arbeid for å synkronisere kompetansebehovet i Sjøforsvaret. Dette kommer i tillegg til omleggingen av utdanningsordningen ved Sjøforsvarets skoler, som jeg om litt vil komme tilbake til.

Sjøkrigsskolen er ansvarlig for den nivådannende utdanningen i Sjøforsvaret, mens treningssentrene ivaretar fagutdanningen. En helhetlig kompetanseplan ble fra i høst innført i Marinens jegervåpen ved at det ble opprettet en egen jegerlinje ved Sjøkrigsskolen. Linjen bygger på avdelingsbefalsordningen, og kadettene som begynner har minst 2 til 3 års relevant tjenesteerfaring før de begynner sin offisersutdanning.

Hensikten med denne linjen er å tilføre kompetanse på et grunnleggende offisersutdanningsnivå.

Deler av utdanningen gjennomføres ved treningssenteret, og kadettene vil kunne bekle stillinger i våpenet umiddelbart etter avsluttet utdanning.

Tilsvarende overføringsverdi fra skole til avdeling har man for eksempel også ved politihøgskolen, der elevene ved endt utdanning kan tre direkte inn i en stilling, uten å måtte gjennomføre ytterligere kurs eller videreutdanning.

De andre våpen i Sjøforsvaret ser på tilsvarende løsninger for å samordne kompetansebehovet, men det er foreløpig ikke lagt konkrete planer for dette. Det vil i første omgang være hensiktsmessig å evaluere ordningen før man utvider dette ytterligere.

KKIS

Forsvaret generelt og Sjøforsvaret spesielt utvikles mot et nettverksbasert forsvar. I praksis betyr dette at alt eksisterende materiell og nyanskaffelser er tilpasset et felles gjennomgående kommunikasjonsnettverk som gjør oss i stand til å opprette og formidle et sann tids situasjonsbilde.

På kort sikt er målsettingen å tilføre samtlige fartøy og avdelinger link- og sambandssystemer herunder satellittkommunikasjon. Vi er godt i gang og jeg vil påstå at vi ligger i forkant sammenlignet med utviklingen i andre vestlige land.

Et eksempel kan være våre nye fregatter som etter hvert vil kunne integreres i Luftforsvarets kontroll og varslingsystem.

SNU 09

Vi har det siste året gjennomført en større justering av utdanningen i Sjøforsvaret. Det vi har fått til på dette området er jeg svært fornøyd med.

SNU09 betyr Sjøforsvarets nivådannende utdanning 2009, og innebærer en omlegging av deler av befals- og offisersutdanningen i Sjøforsvaret. Ordningen tilrettelegger for et sjømilitært karriereløp for lærlinger helt opp til bachelornivå.

Tiltaket forventes å ha positiv effekt på rekrutteringen av lærlinger til Sjøforsvaret samtidig som det gir en utdanningsmulighet som er skreddersydd for å ivareta intensjonen i avdelingsbefalsordningen.

SNU 09 skal også revitalisere befalsskoleutdanningen i Sjøforsvaret ved å legge bransjeutdanningen for operativ marine og de tekniske linjene på Befalsskolen for Sjøforsvaret på et høyere sertifikatsnivå. Gjennom økt utdanningslengde skal befalsskolen gi økt faglig relevans til fartøystjeneste og dessuten virke kvantitativt rekrutterende til Sjøkrigsskolen.

Tiltakene medfører en økning av rekrutteringspotensialet blant lærlinger med 100%, og dette er også en av hovedårsakene til at ordningen ble innført.

SNU 09 ble innført i år, og tiltaket ser så langt ut til å ha hatt en positiv effekt på den nedadgående rekrutteringen vi har hatt de siste årene.

Jeg er derfor overbevist om at ordningen vil bidra til å snu den negative kompetansetrenden som for øyeblikket må sies å være kritisk spesielt på teknisk side.

Sikkerhetsstyring

I de 10 siste årene har sikkerhetsstyring i Sjøforsvaret vært et svært aktuelt tema og et prioritert område.

I år 2000 nedsatte Sjøforsvaret et forprosjekt ledet av kommandør Visnes og nå avdøde kommandør Brekke som utredet og foreslo nødvendige tiltak for å innføre et sikkerhetsstyringssystem. Gruppen utarbeidet en "handlingsplan for rask og effektiv implementering". Konseptet ble fremmet Forsvarssjefen, og Sjøforsvaret ble bedt om å fortsette arbeidet.

Dessverre stoppet det videre arbeidet noe opp før vi igjen satte fart og trøkk i 2004 og 2005.

Et bevisst forhold til sikkerhet er ofte avgjørende for å lykkes i fred som i krig.

Ved å følge de standarder som er nedfelt i den Internasjonale Maritime Organisasjons regelverk vil Sjøforsvaret benytte de samme systemer og prinsipper som gjelder for alle andre som har sitt virke på havet. Andre sammenlignbare nasjoners forsvar bruker også dette som grunnlag for sine egne sikkerhetsstyringssystemer.

Fokuset på sikkerhet har alltid gjennomsyret det vi driver med, både i den daglige tjenesten og når vi deltar i operasjoner i inn og utland.

Det som gjenstår er å sette alle disse ulike tiltakene inn i et styringssystem som setter oss bedre i stand til å lære av de feil som blir begått, kunne holde oversikt og dokumentere det vi gjør samt å forenkle systemer for å gjøre de brukervennlige.

1. juli i år ble ny skipssikkerhetslov gjort gjeldende, og Sjøforsvaret er ikke lenger unntatt i den grad vi var i den forrige Sjødyktighetsloven. Den nye loven er tilpasset kravene til den internasjonale maritime organisasjonen IMO, men gir også dispensasjon for krigsfartøyer. At for eksempel lugarer må ligge over vannlinjen, slik det beskrives i skipssikkerhetsloven, vil være vanskelig å overholde for våre Ubåter. Et arbeid pågår nå i forsvarsdepartementet

for å vurdere hvilke konsekvenser dette vil få for driften av våre fartøyer, og hvilke dispensasjoner som må gis for drift av Sjøforsvarets fartøyspark.

Internasjonalt samarbeid

Sjøforsvaret har på mange områder et utstrakt og nært samarbeid med en rekke nasjoner. Dette samarbeidet er viktig og vil utvides i fremtiden. Vi vil de nærmeste årene forsterke vårt samarbeid med Royal Navy og den nederlandske marine. Dette er to nasjoner vi allerede har et nært og godt samarbeid med. Vi har de siste årene sett viktigheten av å seile i sammensatte multinasjonale maritime styrker. Det har gitt oss svært nyttige erfaringer, og hevet nivået på besetninger og kommandoled.

Et slikt samarbeid på *styrke* nivå ønsker jeg å utvikle videre, men på en mer permanent basis. Det mest fornuftige er derfor å gjøre dette sammen med de nasjonene vi kjenner best, og da er Nederland og Storbritannia to av flere naturlige samarbeidspartnere. Dette er et arbeid som allerede har pågått en stund.

Første milepæl er Nato Response Force, NRF 12 våren 2009, der målsettingen er å operere en to - eller trenasjonal maritim styrke. Det er planlagt at vi skal delta med stabselementer fra vår egen ledelsesstab, enheter fra Marinens jegervåpen, en ubåt samt en minerydder med Hugin system. Styrken vil gjennomføre sertifiseringsøvelsen Brilliant Midas september neste år.

Krigføring i kystsonen, innaskjærs navigering både over og under vann, samt spesialoperasjoner i arktisk klima og miljø, har gjort oss til en attraktiv samarbeidspartner. Denne type samarbeid åpner ofte nye kanaler, bidrar til at vi som en liten nasjon, får tilgang på materiell og informasjon vi ellers bare kunne drømme om. Slik tillitt kommer ikke gratis, og tar år å opparbeide.

Profesjonalisering

Sjøforsvaret beveger seg i retning av en vervet operativ struktur. Som jeg tidligere så vidt var inne på, må enkelte av våre operatører og ledere innen kampforganisasjonen om bord gjennomføre kursrekker opp mot- og over 2 år. Dette i tillegg til befals- eller offisersutdanningen.

Vernepliktige vil altså ikke kunne bemanne fartøyenes kamp-posisjoner. Hovedbegrunnelsen er selvsagt fartøyenes avanserte teknologiske nivå, avanserte og dyre våpensystemer, link og sambandssystemer samt taktiske beslutninger som må være basert på lang operativ erfaring.

Konklusjonen er at våre enheter må profesjonaliseres så langt det lar seg gjøre. Sjøforsvarets avdelinger har, som allerede nevnt, i lang tid vært profesjonalisert med vervede mannskaper.

Så spør man seg sikkert om verneplikten er foreldet, om den skal avskaffes?

Svaret på det er selvsagt nei. Hele fundamentet i et lite lands forsvar ligger i vernepliktsmassen og verneplikten som system. Derfor vil vi i overskuelig framtid ha verneplikt. Hvorledes verneplikten skal organiseres og forvaltes vil selvsagt være avhengig av hvilken type forsvar vi skal ha, hvorledes vi skal rekruttere, antall vernepliktige som må innkalles for å dekke Forsvarets behov og ikke minst hvor balansepunktet mellom vernepliktige og vervede ligger.

Et innsatsforsvar må være tilgjengelig med høy reaksjonsevne. Det krever vervede oppsetninger. Men i bunnen ligger verneplikten, utdannings- og treningsvinger av vernepliktige som en rekrutteringsmasse for de stående avdelinger, sjø- og luftstyrker.

Ansvar og myndighet

De uklare ansvarlinjer og myndighetsforhold Forsvaret opplevde for en tid tilbake er i ferd med å rettes opp. Forsvarssjef og Forsvarsdepartement arbeider med å justere Forsvarets nye organisasjon slik at det blir nødvendig klarhet i hvor ansvar ligger og hvilken myndighet de ulike nivåer har.

Som et praktisk eksempel i så måte kan være overtagelsen av ansvaret for Haakonvern orlogsstasjon. Basen har tidligere vært underlagt Regional støttefunksjon ved Forsvarets logistikkorganisasjon. Vi erfarte en gradvis reduksjon av servicetilbudet som medførte misnøye og frustrasjon blant de ansatte. Befalsmessene serverte ikke måltider og andre forhold gjorde hverdagen utrivelig.

Vi har som målsetting å skape en befalsmesse med høy generell standard og gode servicetilbud.

I tillegg skal en rekke andre forhold endres og forbedres.

Det er viktig å forstå at et helhetlig ansvar er nødvendig for å få en virksomhet til å fungere. Oppsplitting og sektorisering fører normalt ikke fram.

Familievennlighet og forutsigbarhet

Et bevisst fokus på familievennlighet og forutsigbarhet er sannsynligvis den viktigste forutsetning for at mine medarbeidere skal trives i jobben – og dermed bli værende i Sjøforsvaret.

Personellet er vår viktigste ressurs, og hovedfokuset er å beholde kompetansen i Sjøforsvaret. Vi er inne i en utfordrende tid, og opplever at kompetanse forsvinner til næringer med bedre økonomiske betingelser enn oss. Dette er svært uheldig for kompetansenivået i Sjøforsvaret, og kan få svært alvorlige følger dersom utviklingen holder samme tempo de neste årene. Uten myndighet til å forvalte mitt eget personell har jeg dessverre små muligheter til å påvirke personellet om å bli.

Vi er avhengige av å legge forholdene best mulig til rette for at hver enkelt får en arbeidssituasjon som de er tilfreds med.

I Ubåtvåpenet har vi forsøkt med et to-besetningssystem på en av båtene. Dette har vist seg å fungere veldig godt ved utenlandsoppdrag, men har vært en større utfordring ved normal seilingsaktivitet hjemme i Norge.

Slike tiltak er ett av mange som kan gjøre Sjøforsvaret til en mer familievennlig arbeidsplass. Forutsigbarhet likeså.

En forutsigbar tjeneste, med forutsigbar lønn og forutsigbare fritids- og ferieperioder skaper trygghet for den enkelte medarbeider og for familien.

Forsvaret i balanse

Forsvaret er i ubalanse hva gjelder struktur, oppgaver og ressurser. Det er derfor avgjørende for Forsvarets eksistens at vi skaper grunnlag for å få til en balanse. At infrastruktur er i samsvar med størrelsen og antallet operative enheter, at vi ikke kutter i den spisse enden, men velger å samlokalisere eller fjerne det som kan betraktes som

overflødig infrastruktur. For Sjøforsvarets del er det lite å ta av, vi har gjennom flere år samlokalisert og har i realiteten kun en base og tre støttepunkt igjen i vår basestruktur. Å etablere et Forsvar i balanse er kanskje det aller viktigste personellpolitiske tiltak på kort og lang sikt.

Avslutning

Sjøforsvaret er en organisasjon i utvikling. I 2012 vil vi ha *Europas mest moderne marine og kystvakt*.

Sjøforsvaret blir lite, men kvaliteten blir meget høy. Det er viktig å forstå at et slikt Sjøforsvar krever et økt innslag av vervede. Derfor vil vi de kommende år se en utvikling hvor Sjøforsvaret profesjonaliseres. Organisasjonen vil da baseres på et vernepliktsystem som for Sjøforsvaret vil være annerledes enn i dag.

I en tid med høykonjunktur er det en stor utfordring å beholde personell og kompetanse. I tillegg til å beholde våre dyktige medarbeidere skal vi samtidig bygge opp en ny personellstruktur. Utdanningssystemet vårt er forbedret og vil gi oss det nødvendige grunnlag for å utdanne de kvinner og menn som trengs for å bemanne våre fartøyer og avdelinger.

Innfasingen av ny fartøysstruktur i Marinen og Kystvakten er gitt høyeste prioritet. Neste steg er drift av disse moderne enhetene. Det vil kreve et Forsvar i balanse og driftsbudsjetter som er tilstrekkelige og militærfaglig forsvarlige.

La meg avslutningsvis få understreke nok en gang at vi må skape forutsigbarhet for våre medarbeidere. Vi må verne om det lille Forsvaret og Sjøforsvaret vi har, om den spisse ende, om våre fartøyer og avdelinger. Jeg er overbevist om at våre folkevalgte fortsatt vil ha et forsvar med mening, at våre folkevalgte vil gjøre nasjonen i stand til å hevde våre rettigheter i de havområder vi forvalter og at vi fortsatt blir å regne med internasjonalt sammen med våre allierte.

Så får vi vente noen uker til Forsvarssjefen legger fram sin studie. Jeg kan love dere klare anbefalinger og retninger for vårt framtidige forsvar.

Vel, det var det.

Takk for oppmerksomheten!